ANDREI ȚURCANU
Institutul de Filologie
(Chișinău)

VICTOR TELEUCĂ DINCOLO DE VREMURI

Abstract

Noting in V. Teleuca's literary beginnings some keen sense of poetic as inner rhythm and visionary expression, the author states the poet's evolution in the direction of meditative-reflective introversion. The author emphasizes the poet's progress made in recent years. Books written after his retirement from administrative positions give an overall impression of unity, suggested by the poet's thinking within archetypal time, in whose perspective the thought that is full of mystery and grandeur has always something hallucinatory, somewhat a flow, an „output from hiding" on the edge, visionary enlightenments and falls in „illogical voids".

Poetul Victor Teleucă s-a învrednicit din partea criticii de mai multe categorisiri, dintre care cea mai fericită, probabil, dacă e să ne referim la creația sa de după 1989, este cea a lui Mihai Cimpoi – „lirosoful". Dar sintagma lui Theodor Codreanu „un heraclitean transmodern" cred că este calificarea care îl prinde perfect în integralitatea vieții şi operei sale. „Heracliteanismul" său este unul structural, ține de natura sa intimă, temperamentală, de felul său specific de a se situa afectiv, intelectual, moral, ontologic în raport cu sine şi cu lumea, cu eul propriu, cu sémenii săi şi cu poezia. Între „improvizația nisipului" şi „ningerea la o margine de existență" s-a postat „piramida singurătății" a unui om care, vorba lui Grigore Vieru, „n-a atins pe nimeni cu-o floare", remarcabil prin „omenia lui negălăgioasă" (Eliza Botezatu) şi a unui poet făcând o figură cu totul aparte în cadrul şaizeciştilor basarabeni. Ceea ce se remarcă de la bun început în poezia sa este un simț ascuțit al poeticului ca ritm interior, ca desfăşurare vizionară a unei îngândurări romantice care nu are nimic comun cu patetismele gesticulare şi nici cu imperativele categorice de orice natură. Singura excepție, în anii debuturilor sale, unde sentimentul se exprimă fără echivoc, cu o fermitate imperioasă, este poezia închinată limbii materne: „O altă limbă mai frumoasă nu-i..." În general însă, dincolo de aura meditativ-reflexivă, poezia lui Victor Teleucă se remarcă printr-un evident caracter de introvertire romantică. Cu anii, „transa interogativă" se accentuează, poetul rămânând – afectiv – mereu acelaşi, adică „nici bonom dar nici încrâncenat" (Adrian Dinu Rachieru), realizând însă, odată cu, îndrăznesc să spun, fericita plecare din funcția de redactor, un „triplu salt", dar cu totul în alt sens decât cel etic-existențial pe care îl anunța într-un poem mai vechi. Tăcerea editorială de cincisprezece ani care a urmat, consideră şi cercetătorul avizat al creației sale, Theodor Codreanu, „a fost cu totul benefică pentru Victor Teleucă, fiindcă el, grație unor serioase

BDD-A6800 © 2012 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:33 UTC)

lecturi filosofice (urmând şi îndemnul la tăcere al unuia dintre maeştrii săi, Wittgenstein) şi grație unei profunde crize interioare (simptom cert al «complexului sfâşierii» coroborat cu «complexul lui Sisif»), a reuşit un salt peste marile tendințe literare ale sfârşitului de veac XX (neotradiționalism, neomodernism, postmodernism), plasându-se intuitiv în transmodernism, care are ca suport ontologic atitudinea transdisciplinară."

În contextul unui rol de piuliță într-un angrenaj social rigid, supus presiunii „totalitare" de „jos" şi de „sus", trebuind să fie mereu atent şi să manevreze între turbulența histrionică a unui Esinencu ori Saka, de pildă, şi năbădăile lui Bodiul, „heracliteanismul" lui Victor Teleucă trecea uşor fie complex psihologic, fie insuficientă călire ideologică sau chiar, boje upasi, naționalism. Căderea din rolul social a însemnat, de fapt, urcarea omului şi poetului pe un suport ontologic care i-a oferit, în sfârşit, o perspectivă cu totul nebănuită asupra eului şi a lumii. Indecizia şi nesiguranța au devenit prisme de refracție a unor niveluri transfinite de realitate, viziune transdisciplinară. Umbra de îngândurare şi de indefinit, care înainte colora doar afectiv poezia sa, acum străluminează cele mai nepătrunse profunzimi ontologice. Ritmurile, altădată uşor cantabile şi cu o aură de romantism sentimental, se ascund în adâncul textelor, capătă ceva obsesiv, de cadență primordială, de mantră budistă prin care, vorba poetului, „vreme trece, vreme vine". E o curgere simultană de plinuri şi de goluri, o rostogolire de ecouri reale sau imaginare, o trecere şi petrecere infinită de forme, reale şi imaginare. Prin aceste metamorfoze şi transgresări ale diferitor nivele de realitate mereu se strecoară puterea iscoditoare, nemărginită a gândului gata să despice firul în patru, neştiind de oprelişti, încercând să lege toate infiniturile, reale şi posibile, ale eului şi ale cosmosului, în transparența dimensiunii lor transversale de terțiu ascuns. E gândul care adesea poartă în sine ispita rațiocinării, dar care l-a salvat pe poet de postura sa nesigură de „suspendat" (mai întâi între polii verticalei sociale, apoi între dilema: anonimatul sau creația autentică), propulsându-l în deplina libertate a hăulirii în ninsoarea de „la o margine de existență", în acel spațiu-timp care transcende realitatea, prin înglobarea într-o totalitate de înțelesuri-nențelese, nu prin punerea ei între paranteze. Abia aici, în acest punct al situării dincolo de vreme se produce revelația: „şi-auzim cum trece timpul peste timpurile moarte". Şi, în consecință: „Am înțeles abia acum că toată viața am mers împotriva vieții mele... E ca un blestem. Când îl aud pe cineva vorbind de la tribună, din ecranul televizorului, militând pentru o idee sau vorbind despre lucruri obişnuite, mă gândesc: cum pornesc împotriva propriului eu! Am fost, şi nu o singură dată, şi eu în pielea lor. Viața e mult mai complexă şi mai complexată, dar şi mai amăgitoare. În viață există o forță aparte, o forță a altei forțe. Aceasta se ocupă numai de mişcarea ei înainte, fără a adera la o extremă sau la alta". Neaderarea la o extremă sau la alta înseamnă a înainta printr-un labirint de oglinzi („oglinzile lui Victor Teleucă" le spune Theodor Codreanu cu o sintagmă fericită din titlul unei cărți) şi, într-o totală libertate, a vedea susul ca adânc şi adâncul ca înălțime, golul ca plin de mister şi de Dumnezeu şi plinul ca o curgere a indefinitului şi a insondabilului, pândit mereu de Nimeni şi de Nimic. Astfel, predispoziția heracliteană nativă a poetului se debarasează de complexele extremelor

BDD-A6800 © 2012 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:33 UTC)

gândirii tari a modernității, regăsindu-se ontologic, cum demonstrează Theodor Codreanu, în gândirea slabă a transmodernismului. Gândul refuză aderența ideologică, înaintând, în transa unei continue căutări de sine, prin simultaneitatea unei curgeri fragmentare, marcată de obsesii din copilăria îndepărtată, de asociații geografice şi culturale, de impresii de lectură, demonstrând însă o unitate exemplară la nivelul ansamblului.

E o unitate de concepție, verificabilă la nivelul viziunii, a sistemului de imagini, a încadrării într-o specifică „ecuație a imaginarului" şi într-o tradiție literară, aspecte asupra cărora s-a oprit cu meticulozitate şi pătrundere Theodor Codreanu. Aş vrea doar să mai adaug că această impresie de unitate de ansamblu este sugerată puternic şi de situarea gândirii poetului într-un timp fără timp, un timp arhetipal, în perspectiva căruia gândul, plin de mister şi grandoare, are mereu ceva halucinant, ceva de curgere, de „ieşire din ascundere" pe muchie, de iluminări vizionare şi căderi în „goluri alogice". Poezia, astfel, seamănă cu monumentul lui Pitagora dintr-un vis al poetului: „Aseară am visat monumentul lui Pitagora adunându-se din numere iraționale." Heracliteanul, putem afirma în concluzie, duce în cârcă un eleat, un discipol din şcoala lui Parmenide, căruia îi repugnă „întâmplarea", împietrirea în cotidianul raional: „fii, dacă poți fi,/ nu te face întâmplare,/ vino într-o amiază,/ caută cercul infinit de rotund,/ împarte circumferința la rază// şi te convinge că trei întregi şi patru/ spre zecele// e formula sanscritică/ a infinitului neînceput/ din care porneşte caldul şi recele/ unei imaginații de care încă nu s-a ştiut".

BDD-A6800 © 2012 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:33 UTC)